

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta

Scrúdú Ardteistiméireachta, 2002

L Aidin - Gnáthleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 19 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B:-

[75]

A. Cuir Laidin ar:-

- (a) Thrasnaigh na coisithe Rómhánacha an Réin chun cogadh a chur ar na Gearmánaigh. (15)
- (b) Theith na Gearmánaigh, nár theastaigh uathu troid, isteach sna coillte chomh tapa agus ab fhéidir. (15)
- (c) Bhí na Rómhánaigh chomh cíocrach gur thimpeallaíodar na coillte agus d' ionsaíodar na fórsaí Gearmánacha. (15)
- (d) Tar éis dóibh troid ar feadh mórán uaireanta an chloig, d'fhógair teachtairí Gearmánacha go ngéillfidís. (15)
- (e) D'fhógair na Rómhánaigh áthasacha, "Anois ar deireadh is féidir linn filleadh ar ár dteaghlaigh." (15)

an Réin: Rhenus. Gearmánach: Germanus. cíocrach: fervidus.
timpeallaím: cingo. teaghlach: familia.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceistanna go léir a leanann é:-

*(Ordaíonn an Rí Tarcaín [Tarquinius] dá bheirt mhac agus do Bhrutus comhairle a lorg ón oracail.
Tuigeann Brutus focail an oracail)*

Iuvenes mandata patris effecerunt quod cognoscere volebant ad quem eorum regnum Romanum venturum esset. Vox Pythiae audita est, ex infimo specu missa: 'ille homo imperium summum Romae habebit, qui primus osculum matri dederit.' Titus et Arruns iusserunt omnes hanc rem tacere, ne tertius frater, Sextus, rem cognosceret. Constituerunt sorte discernere uter prior, cum Romam rediissent, matri osculum daret.

Sed Brutus, qui Pythiae responsum audiverat, humi se iecit. Quo facto terrae osculum dedit. Terra enim omnium mortalium mater est!

Postquam Brutus Romam rediit, rege Tarquinio expulso, primus consul factus est. Sic Brutus summum imperium Romae adeptus est.

mandatum: ordú. Pythia = ainm an oracail. infimus: is lárnaí. specus: pluais. osculum: póg.
discerno: cinnim. adipiscor: faighim.

- (i) Cé dóibh a dtagraíonn na focail *iuvenes* agus *patris*? (4)
- (ii) Nuair a bhí orduithe an rí comhlíonta ag na hógánaigh, cad a theastaigh uathu a fháil amach? (6)
- (iii) Chuala siad guth. Cad as a tháinig sé agus cad a dúirt sé? (9)
- (iv) Cérbh iad ainmneacha triúr mac an rí? Ar réitigh siad go maith le chéile, dar leat? (9)
- (v) Cén cinneadh a bhí le déanamh ag an mbeirt mhac tar éis dóibh filleadh ar an Róimh? (8)
- (vi) Cén duine eile a raibh freagra an oracail cloiste aige? Cad a rinne sé? (11)
- (vii) Cén fáth a raibh an Domhan (*terra*) chomh tábhachtach? (6)
- (viii) Bhí cáil na cruálachta ar Tharcaín. De réir an tsleachta seo, cad a d'imigh air? (6)
- (ix) Cén post a bhí ag Brutus an uair sin? Cén tábhacht a bhí leis an bpost nua seo? (8)
- (x) Mínigh go hachomair i d'fhocail féin conas a comhlíonadh fáistine an oracail. (8)

A. (i) *(Déanann Caesar cur síos ar thrí chineál ainmhí adharcach atá i nGermania)*

In Germania sunt tria genera animalium. Primum est bos, cuius a media fronte inter aures unum cornu existit. Sunt item quae appellantur alces. Harum figura est similis capris. Tertium est genus eorum qui uri appellantur. Hi sunt magnitudine paulo infra elephantos, colore et figura tauri. Magna vis eorum est et magna velocitas. Homines uros foveis captos interficiunt et qui plurimos ex his interficiunt, magnam laudem accipiunt. Amplitudo cornuum et figura multum a nostrorum bovm cornibus differt. Germani haec cornua ab labris argento circumcludunt atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur.

Caesar (65)

genus: cineál, sórt. bos: damh, bíosún. cornu: adharc, beann. item: mar an gcéanna. alces: eilc. figura: cruth. caper: gabhar. urus: damh fiáin. fovea: dol, gaiste. ab labris: ag an imeall. circumcludo: timpeallaím. epula: fleá. pro poculis: mar chupáin.

NÓ

(ii) *(Gointear Hannabal agus é ag ionsaí Saguntum)*

Dum ea Romani parant, iam Saguntum summa vi oppugnabatur. Hannibal infesto exercitu fines ingressus est et, pervastatis agris, urbem agressus est; vineas agere instituit ut aries moenibus admoventi posset. Primo oppidani missilibus submovebant hostem; deinde in stationes operaque hostium erumpere in animo habebant. Sed in his tumultuariis certaminibus plures Saguntini quam Poeni cadebant. Ubi vero Hannibal ipse, dum murum incautius subit, per femur tragula graviter ictus cecidit, tanta fuga ac trepidatio fuit ut opera ac vineae desererentur.

Obsidio deinde per paucos dies magis quam oppugnatio fuit, dum vulnus ducis curabatur.

Livias (65)

infestus: naimhdeach. vinea: fothain. aries: reithe cogaidh. admoveo: tugaim aníos, tugaim ar aghaidh. oppidani: muintir an bhaile. submoveo: bogaim as. statio: garda, urphost. opera: (n. iol.): oibreacha léigir. certamen: troid, cath. femur: ceathrú. tragula: ga, bonsach.

B. (i) *(Trí bhreathnú ar éin ag eitilt, cinneann Romulus agus Remus cén duine acu atá le bheith ina bhunaitheoir ar an gcathair)*

'nil opus est,' dixit 'certamine' Romulus 'ullo. magna fides avium est, experiamur aves.' res placet. alter adit nemorosi saxa Palati; alter Aventinum mane cacumen init. sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine. pacto statur, et arbitrium Romulus urbis habet. apta dies legitur, qua moenia signet aratro... augurio laeti jaciunt fundamina cives, et novus exiguo tempore murus erat.

Óivid (65)

certamen: troíd. avis: éan. nemorosus: faoi choillte. cacumen: mullach. hic: Romulus. pactum: comhaontú. arbitrium: cumhacht. lego: roghnaím. signo: leagaim amach. fundamen: bunsraith. exiguus: gairid.

NÓ

- (ii) (Tugann *Palinurus* an comhartha; an chéad radharc ar an *Iodáil*)

postquam cuncta videt caelo constare sereno,
dat clarum e puppi signum. Nos castra movemus
temptamusque viam et velorum pandimus alas.
iamque rubescebat stellis Aurora fugatis,
cum procul obscuros colles humilemque videmus
Italiam. Italiam primus conclamat Achates,
Italiam laeto socii clamore salutant.
tum pater Anchises magnum cratera corona
induit implevitque mero divosque vocavit.

Veirgil

(65)

constare: a bheith socair. velum: seol. pando: leathaim. rubesco: deargaim.

Aurora: breacadh lae. humilis: íseal. cratera: babhla. corona: barrscoth. merum: fion.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

- (i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

Capuam a Calibus reditum est, Atellaque et Calatia in deditionem acceptae. Ibi quoque in eos, qui capita rerum erant, animadversum. Ita ad septuaginta principes senatus interfecti, trecenti ferme nobiles Campani in carcerem conditi; alii per sociorum Latini nominis urbes in custodias dati, variis casibus interierunt; multitudo alia civium Campanorum venum data. De urbe agroque reliqua consultatio fuit, quibusdam delendam censentibus urbem praevalem, propinquam, inimicam. Ceterum praesens utilitas vicit; nam propter agrum, quem omni fertilitate terrae satis constabat primum in Italia esse, urbs servata est ut esset aliqua aratorum sedes. Urbi frequentandae multitudo incolarum libertinorumque et institorum opificumque retenta; ager omnis et tecta publica populi Romani facta.

Livias

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu):-

(30)

- (a) Déan cur síos ar iarrachtaí Hannabail chun Capua a shábháil.
- (b) Seachas na socruithe a rinneadh sa sliocht thuas, cad iad na pionóis eile a gearradh ar Chapua?
- (c) Tabhair gearrinsint ar na himeachtaí ar an bhfronta Spáinneach mar atá trácht orthu i Leabhar XXVI.
- (d) Tabhair **dhá** shampla as Leabhar XXVI de cháilíocht dhrámatúil scríbhneoireacht Livias.
- (e) Scríobh nótaí gairide ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:-

consul; praetor; comitia centuriata; comitia curiata.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

fit gemitus. tum membra toro defleta reponunt
purpureasque super vestes, velamina nota,
coniiciunt. pars ingenti subiere feretro,
triste ministerium, et subiectam more parentum
aversi tenuere facem. congesta cremantur
turea dona, dapes, fuso crateres olivo.
postquam conlapsi cineres et flamma quievit,
reliquias vino et bibulam lavere favillam,
ossaque lecta cado textit Corynaeus aëno.
idem ter socios pura circumtulit unda,
spargens rore levi et ramo felicis olivae,
lustravitque viros, dixitque novissima verba.

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu):- (30)
- (a) Conas a fuair an té atá á chaoineadh sa sliocht thuas bás? Cad iad na honóracha breise a thugann Aeinéas don té atá marbh?
- (b) Cad a chaithfidh Aeinéas a dhéanamh sula mbíonn cead aige cuairt a thabhairt ar an Domhan Íochtarach?
- (c) Scríobh nótaí gairide ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:-
Palinurus; Mycenae; Aichilléas; Deiphobus.
- (d) “Leabhar dóchasach é *Aeinéid VI.*” Pléigh go hachomair an tuairim seo.
- (e) Gan an *Aeinéid* a chur san áireamh, ainmnigh **dhá** shaothar scríbhneoireachta eile de chuid Veirgil, agus tabhair cuntas gairid ar a shaol.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

- (i) Scríobh síos an **Tuiseal Ochslaíoch, Uimhir Uatha** de na hainmfhocail seo a leanas:-
dies, hortus, carmen, exercitus. (8)
- (ii) Scríobh síos príomhranna na mbriathra seo a leanas:-
capio, fero, moneo. (12)
- (iii) Déan an líne seo a leanas as *Aeinéid* Veirgil a scanadh agus na cainníochtaí a mharcáil:-
sed nox atra caput tristi circumvolat umbra. (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A **nó** Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist acu):- [75]

A

- (i) Scríobh go hachomair ar **gach ceann** de na cathanna seo a leanas:-
Actium; Foraois Teutoberg.
Cén tábhacht a bhain le gach ceann den dá chath sin do Octáivian(Ágastas)?
- (ii) Tabhair cuntas ar réimeas Néaró.
- (iii) Scríobh go hachomair ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:-
(a) Caligula.
(b) Mar a rinneadh impire de Vespasián.
(c) An Garda Praetóireach.
(d) Tráian agus na Dáiceaigh.

B

- (i) Scríobh go hachomair ar shaothar scríbhneoireachta Caesar.
- (ii) Scríobh go hachomair ar na mósáicí Rómhánacha agus déan cur síos ar mhósáic cháiliúil Rómhánach **amháin**.
- (iii) Tabhair cuntas ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:-
(a) An Painteon.
(b) Circus Maximus.
(c) Pont du Gard.
(d) Ara Pacis.